

УДК 371

ФУНКЦІЇ ОЦІНЮВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ПОЛЬЩІ

Шеверун Н. В.

У статті висвітлено роль оцінювання у забезпеченні якості навчання у вищих навчальних закладах Польщі. Розкрито поняття якості освіти у трактуванні польських науковців. З'ясовано функції оцінювання у забезпеченні якості навчання у вищих навчальних закладах Польщі. Виявлено особливості реалізації функцій оцінювання у вищих навчальних закладах Польщі з метою підвищення рівня якості навчання.

Ключові слова: оцінювання навчальних досягнень, функції оцінювання, якість навчання, вищий навчальний заклад, Польща.

В статье отражена роль оценивания в обеспечении качества обучения в высших учебных заведениях Польши. Раскрыто понятие качества образования в трактовке польских ученых. Выяснены функции оценивания в обеспечении качества обучения в высших учебных заведениях Польши. Выявлены особенности реализации функций оценивания в высших учебных заведениях Польши с целью повышения уровня качества обучения.

Ключевые слова: оценивание учебных достижений, функции оценивания, качество обучения, высшее учебное заведение, Польша.

The article describes the role of evaluation in education quality assurance in higher educational institutions of Poland. It reveals the notion of education quality in the interpretation of Polish scientists. Functions of evaluation in education quality assurance in higher educational institution of Poland are investigated. Specific features of the functions of evaluation aimed at raising the level of higher education quality in Poland are identified.

Key words: assessment of academic achievements, functions of evaluation, education quality, higher educational institution, Poland.

Постановка проблеми. Оцінювання навчальних досягнень студентів є важливою складовою навчального процесу у вищих навчальних закладах країн Європейського Союзу, у тому числі й Польщі, які позиціонують його як ефективний інструмент забезпечення якості освіти. Запровадження комплексних оцінних систем висунуло на чільне місце проблему оцінювання єдиних рівневих критеріїв навченості студентів, оскільки через дію зворотного зв'язку (від системи оцінювання рівня знань до студентів як об'єкта, яким керують у системі управління навчальним процесом) відбуваються зміни у мотивації навчання та відповідно підвищує якість навчання у вищих навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі питання стосовно оцінювання навчальних досягнень студентів знайшли відображення у науковій літературі вітчизняних авторів (Г. Буцак, Л. Гишпіль, Т. Караєва, О. Котлярова, І. Мельничук та ін.). Систему контролю й оцінювання навчальних досягнень студентів у вищих навчальних закладах Німеччини розглянуто вітчизняним науковцем А. Турчином. Проте розгляд основних положень оцінювання у забезпеченні якості навчання у вищих навчальних закладах не було предметом розгляду вітчизняних науковців. У сучасній польській педагогіці вищої школи різні підходи до визначення функцій оцінювання результатів навченості студентів як основи забезпечення якості навчання у вищих навчальних закладах Польщі розглядають Л. Вроткевич (L. Wrotkiewicz), Б. Гловацька (B. Glowacka), Я. Корджінський (J. Kordziński), В. Мітульська (W. Mitulska), М. Яковіцька (M. Jakowicka) та ін.

Метою статті є розкриття функцій оцінювання в забезпеченні якості навчання у вищих навчальних закладах Польщі.

Виклад основного матеріалу. Актуальність дослідження проблем якості освіти зумовлена потребами практики, насамперед, потребами підйому підготовки особистості сучасного типу – конкурентноздатної і затребуваної в різних соціальних

системах. Проблема якості освіти поступово утверджується як головний критерій порівняння ефективності, ширше – життєздатності не тільки освітніх, але й соціальних систем. “Якість освіти” поступово перетворилась у принцип і головний критерій ефективності системи. Так, в угоді ЄС (стаття 149) зазначається, що європейська спільнота сприятиме розвитку якісної освіти шляхом заохочення до співпраці між країнами-членами ЄС і, якщо необхідно, підтримки і доповнення їх дій, поважаючи одночасно відповідальність країн-членів за зміст навчання й організацію освітніх систем, їхню культурну та мовну різноманітність [3, с. 14–16].

Якість освіти – це показник розвитку суспільства в певному часовому вимірі, і тому він має розглядатися в динаміці його змін стосовно чинників, які визначають його природу. Польські науковці А. Крашневський (A. Kraśniewski) і Я. Вожницький (J. Woźnicki) розглядають якість освіти у широкому сенсі як збалансовану відповідність процесу, результату і самої освітньої системи цілям, потребам і соціальним нормам (стандартам) освіти. Якщо за основу означення взяти вимоги міжнародного стандарту якості, що регламентує поняття якості продукції і послуг, то його можна інтерпретувати як сукупність властивостей і характеристик освітнього процесу або його результату, які надають їм здатність задовольняти освітні потреби всіх суб'єктів навчально-виховного процесу – студентів, їхніх батьків, викладачів, роботодавців, управлінців тощо, тобто державу і суспільство загалом [6, с. 32–35].

Забезпечення якості освіти певною мірою залежить від визначення цілей і прогнозування очікуваних результатів. Відтак головною метою якості вищої освіти є досягнення студентами такого рівня освіченості, який би відповідав їх особистісному потенціалу і тим самим створив би основу для провадження освіти і власного розвитку. Поняття “якість освіти” невід'ємно пов'язане з поняттям “розвиток” як незворотнім, закономірним і цілеспрямованим процесом якісних змін вищої освіти, а відтак розглядається як динамічна категорія [1, с. 27].

Польські дослідники розглядають якість вищої освіти не лише як результат діяльності, а також як процес, спрямований на досягнення запланованих результатів з урахуванням внутрішнього потенціалу і зовнішніх умов об'єкту [2, с. 12]. У зв'язку з цим, говорячи про зміст терміну “якість освіти”, польські науковці зазначають, що необхідно проводити чітку грань між процесом і результатом, диференціюючи рівні освіти і розмежовувавши вимоги до якості з боку споживачів і замовників освітніх послуг. Як правило, в системі професійної освіти виділяють не дві, а три групи характеристик: якість потенціалу досягнення мети освіти, якість процесу формування професіоналізму і якість результату освіти.

Стосовно результатів польські вчені в найзагальнішому випадку під якістю освіти розуміють інтегральну характеристику системи освіти, яка відображає міру відповідності освітніх результатів, що реально досягаються, нормативним вимогам, соціальним і особовим очікуванням студентів [8, с. 18–19]. Поза сумнівом, це визначення виконує лише орієнтуючу функцію, оскільки компоненти інтегральної характеристики змінюються відповідно до цілей освітнього етапу, а їх сукупність розкривається в поєднанні різних показників і чинників, що визначають якість освіти залежно від рівня його трактування. Можна лише говорити про те, що поняття “якість освіти” носить комплексний характер, об'єднуючи характеристики усіх компонентів навчання, умов і результатів освітнього процесу. Кожен з компонентів розглядається по-різному залежно від того, хто виступає в ролі оцінювача досягнутого рівня якості.

Розглядаючи оцінювання в контексті якості навчання, польські науковці звертають увагу на те, що якість навчання у вищих навчальних закладах Польщі підлягає щораз сильнішим зовнішнім натискам по відношенню до викликів, що висуваються до оцінювання [4, с. 47–49]. Маючи на увазі функціонування оцінювання як важливого елементу у покращенні якості навчання у вищому навчальному закладі, польськими дослідниками використовується поняття демократичне оцінювання, яке є чимось значно більшим, ніж інструментом управління і здобуття інформації про рівень підготовки майбутніх фахівців [7, с. 175]. Якість навчання у вищих навчальних закладах розглядається польськими науковцями К. Чекотова (K. Ciekotowa) і Р. Ясінський (R. Jasiński) як результат навчання студентів, тобто досягнуті цілі навчання, що закладені в навчальних програмах вищого навчального закладу. Водночас вони зазначають, що процес оцінювання повинен уможливлювати студентам ефективне оволодіння програмами навчання, а випускникам – ефективне виконання суспільних

і професійних завдань та подальше професійне вдосконалення, оскільки на практиці ефективність навчання оцінюється перспективою подальшого працевлаштування та попиту на ринку праці. У цьому трактуванні якість навчання розглядається як суспільна ефективність системи навчання – тобто ступінь використання суспільного капіталу у вигляді інтелектуального потенціалу членів суспільства [4, с. 57–63].

Важливою складовою правильно функціонуючого процесу навчання, що характеризується відповідно високою якістю є внутрішні критерії оцінювання. Одним із критеріїв оцінювання є виконання ним певних функцій. Теоретики педагогіки вищої школи Польщі виокремлюють наступні функції оцінювання: мотивуючу, інформаційно-коригуючу, формувальну, інформаційну, прогнозуючу, реорієнтаційну та підсумкову функцію.

Мотивуюча функція є ключовою в аспекті результатів навчання, якщо ми маємо на меті стимуляцію зусиль тих, що навчається, а також тих, хто навчає в реалізацію закладених цілей. Зацікавленість дидактики процесами мотивації пов'язується з перенесенням уваги у процесі навчання з техніки навчання на техніку учіння, що виразно підкреслює роль суб'єкта навчання в цьому процесі [5, с. 84–89].

Схожу роль може виконувати інформаційно-коригуюча функція оцінювання. Її завданням є надання тим, хто навчається, інструкцій стосовно виконуваних завдань з одночасним визначенням сильних і слабких сторін у сфері знань і вмінь студентів та наданням інших розпоряджень, необхідних для виконання цих завдань згідно з прийнятими умовами їх виконання та критеріями позитивної оцінки. Реалізація цієї функції уможлиблює розпізнання труднощів, що найчастіше з'являються в реалізації цілей навчання [4, с. 105–108].

Формувальна функція виражається в підтримці зусиль студентів, а також зверненні уваги на діяльність, процедури, дії, завдяки яким відбувається прогрес у реалізації закладених цілей [2, с. 64–67]. Важливим аспектом у реалізації цієї функції є попередні досягнення студентів з метою оцінювання поточних результатів навчання. Отже, як ми констатували попередньо, оцінювання повинно визначати прогрес студентів з моменту початку навчання до його закінчення і завдяки тому уможлиблювати їм пристосування навчальної діяльності, пов'язаної із специфікою індивідуального способу учіння до визначених дидактичних запитів, пов'язаних з оволодінням програмового змісту.

Реалізація інформаційної функції надає викладачам інформацію про те, що і в якому об'ємі було досягнуто, беручи до уваги закладені цілі, які труднощі виникали в процесі слідування до цих цілей. При цьому автор звертає увагу, що це має істотне значення однаково для роботи як окремих викладачів, так і усього колективу в цілому, а також для самих суб'єктів освітнього впливу – тих, хто навчається [3, с. 81–83].

Прогнозуюча функція відноситься до планування подальших дій стосовно тривалості освітнього впливу. Ця функція має ключове значення, оскільки її реалізація може значно обмежити негативні наслідки (одиночні, суспільні) недосконалого вибору напряму навчання, а також неузгодженість між окремими елементами навчальних програм [4, с. 137–139].

Реалізація функції реорієнтаційної уможлиблює покращення впроваджуваних змін та інновацій до актуального стану реальності освітніх завдань. Безперервність реалізації задуманих цілей, що є визначником згаданої раніше згуртованості, а також стабільності освітніх дій, вимагає застосування корегуючих дій з метою реалізації поставлених освітніх завдань. Регулювання існуючих відхилень від зазначених цілей уможлиблює відносно оптимальну реалізацію прийнятих завдань [5, с. 141–143].

Остання із згаданих функцій оцінювання – кінцева функція, яка тісно пов'язана з підсумковим видом оцінювання. Реалізація цієї функції є особливо необхідною в процесі навчання, результатом якого є отримання випускниками визначених професійних компетенцій. Ця функція зазвичай застосовується у кінцевій фазі навчального процесу, а також для визначення рейтингів студентів та вищих навчальних закладів [2, с. 72–75].

Отже, кожна з визначених функцій певною мірою визначає спосіб реалізації діяльності, пов'язаної з оцінюванням. Можемо стверджувати, що ретельно спланований та здійснений процес оцінювання надає інформацію про перебіг процесу навчання та його результати всім учасникам цього процесу як викладачам, так і

студентам. Процес оцінювання може виконувати певну функцію з огляду на її специфічну роль у процесі навчання, що повинно враховуватися під час планування навчального процесу, оскільки це пов'язано з організацією цього процесу, вибором методів та засобів оцінювання.

Висновки. Таким чином, якість освіти – це таке динамічне та інтегративне утворення, сукупні властивості якого здатні задовольняти споживачів, їх постійно зростаючі вимоги і потреби та структурними компонентами якого є: задоволеність суб'єктів освіти результатами навчально-виховного процесу, якість освітніх програм, високий рівень кваліфікації науково-педагогічних кадрів, залученість навчального закладу до інноваційної діяльності. Ретельно організований процес оцінювання, що реалізується у вищих навчальних закладах Польщі, вимагає різноманітності методологічних підходів, а отже, методів і знарядь дидактичного виміру, що враховують цілі навчання, закладені в програмах вищого навчального закладу, а також аксіологічний, психологічний та комунікаційний контекст, у якому вони реалізуються. Правильно запроектована діяльність, пов'язана з оцінюванням, зосереджується на змінах, які відбулися в суб'єктах навчання під впливом реалізації закладених цілей, що відображають отримання нових знань, здобуття або вдосконалення умінь.

Література

1. Białecki I. Jakość kształcenia w szkolnictwie wyższym / I. Białecki. – Warszawa : Wyd. Przemysłowe WEMA, 2007. – 238 s.
2. Brzezińska A. Ewaluacja a jakość kształcenia w szkole wyższej / A. Brzezińska. – Warszawa : Wyd SWPS, 2004. – 243 s.
3. Buchner-Jeziorska A. Jakość kształcenia w szkole wyższej. Doświadczenia i badania / A. Buchner-Jeziorska. – Warszawa. – Oficyna Wydawnicza SGH, 2006. – 187 s.
4. Ciekotowa K. Ewaluacja w procesie kształcenia / K. Ciekotowa, R. Jasiński. – Oficyna Wyd. Politechniki Wrocławskiej, 2010. – 170 s.
5. Hamrol A. Zarządzanie jakością: teoria i praktyka / A. Hamrol. – Warszawa : PWN, 2009. – 372 s.
6. Kraśniewski A. Systemowe przesłanki zapewniania jakości kształcenia na poziomie instytucji akademickiej / A. Kraśniewski, J. Woźnicki. – Warszawa : Wyd. Instytut Spraw Publicznych, 2007. – 194 s.
7. Mantura W. Teoretyczne podstawy zarządzania jakością / W. Mantura. – Warszawa : PWN, 2012. – 216 s.
8. Ratajczak Z. Jakość kształcenia jako przedmiot misji uniwersytetu / Z. Ratajczak. – Warszawa : Wyd. ISP, 2007. – 167 s.